

Prof.dr Duško Vejnović, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik naučno-istraživačke organizacije Evropski defendologija centar Banja Luka i glavni i odgovorni urednik časopisa Defendologija i Sociološki diskurs

AKADEMSKA ZAJEDNICA SE MORA UKLJUČITI U RAZVOJ TREĆE MISIJE UNIVERZITETA U REPUBLICI SRPSKOJ I BOSNI I HERCEGOVINI

Univerziteti su još od svog osnivanja u srednjem vijeku bili neodvojivi od društva u kojem funkcionišu. U različitim istorijskim periodima prioriteta su se davali različitim misijama. **Pored nastave i istraživanja kao osnovnih univerzitetskih misija, pod trećom misijom univerziteta podrazumijeva se odnos univerziteta i zajednice, okoline. Treća misija univerziteta sastoji se od dvije dimenzije-društvene, civilne i ekonomske, koje treba da budu ravnopravne.** Treća misija univerziteta može da se realizuje kroz dvije paradigme i to **služenje zajednici, nasuprot paradigme zalaganje u zajednici.** Svakako, može se zapaziti da na nekim univerzitetima u BiH je veća usmjerenost ka komercijalnoj i ekonomskoj u odnosu na društvenu i civilnu dimenziju.

Pored nastave i istraživanja kao osnovnih akademskih djelatnosti, naročito u periodu tranzicije, značajna je i treća misija univerziteta koja se ogleda u učešću univerziteta u ekonomskom razvoju i izgradnji civilnog društva i demokratskih vrijednosti(Spasojević, Kleut i Branković, 2012, prema: Grandić i Bosanac 2018). Dakle treću misiju univerziteta u BiH treba shvatiti kao odnos između visokog obrazovanja i društva izvan prve(nastava) i druge(istraživanje) misije; nova dvostruka uloga univerziteta kao nosioca pozitivnih promjena koje doprinose društvenom razvoju i preduzetnika koji doprinose ekonomskom razvoju. **Univerziteti u BiH treba da služe njenim potrebama, akademska zajednica se mora „probuditi“, angažovati, jer je priča o univerzitetu nerazdvojiva od njegove odgovornosti prema društvu i ekonomiji,** dok s druge strane, ono što je novo je dubina i obim interakcije između zajednica i univerziteta. Treća misija univerziteta podrazumijeva i društvenu i ekonomsku dimenziju i to tako da one treba da budu podjednako značajne. Ona se zasniva na privatno javnim partnerstvima, saradnji univerziteta, privrede i države. Neki autori treću misiju definišu kao **drugu akademsku revoluciju** i pojavu preduzetničkog univerziteta(Duderstadt, 1999; Vavakova, 1998). Često puta, treća misija univerziteta izjednačava se sa pojmom preduzetnički univerzitet i to tako što preduzetnički model ostaje legitiman organizacioni princip za koji se smatra da je u stanju da omogući institucijama visokog obrazovanja da se nose sa izazovima u novom okruženju(Vaira, 2004,prema: Grandić i Bosanac 2018). Na sceni u BiH ističe se konkurentnost i naglašena

povezanost univerziteta i ekonomije i to posebno po pitanju transfera tehnologija i inovacija. Sve više se traži usaglašavanje visokog obrazovanja sa potrebama tržišta rada, podsticanje saradnje sa različitim institucijama i istraživačkim djelatnostima, razvijanje evropskog okvira kvalifikacija, formulisanje ishoda učenja i razvijanje kompetencija potrebnih društvu znanja(Lungulov, 2015:19, prema: Grandić i Bosanac 2018). **Civilna misija univerziteta je veoma bitna** i ona ne smije da bude posmatrana isključivo kroz prizmu pozitivnog uticaja na moralni razvoj studenata, naprosto zato jer će u tom slučaju ona biti shvatana samo kao marginalizovana djelatnost. Veoma je važno podsticanje integracije civilne misije u osnovne akademske djelatnosti pri čemu je izuzetno važno da se civilno zalaganje zasniva na otkrivanju i isticanju novog znanja. Treća misija univerziteta dakle podrazumijeva društvenu i ekonomsku dimenziju koje treba da budu podjednako značajne. U Srbiji je sproveden međunarodni projekat Institucionalni okvir za razvoj treće misije univerziteta u Srbiji koji se zasniva na tri osnovna stuba razvoja i to: **a)transfer tehnologija i inovacije, b) kontinuirano učenje, c) društveno odgovorno ponašanje univerziteta.** (Detaljnije: D.1.3.Izveštaj o postojećim strategijama i zakonima Republike Srbije koji se odnose na dimenzije treće misije).

Lista mogućih indikatora za mjerenje progressa ili uspjeha društvene uključenosti:

- 1.) **Transfer tehnologije i inovacija** u kojem su indikatori: broj projekata koji imaju benefite za širu zajednicu, broj ljudi na koje su uticali projekti, broj ugovora univerziteta-fakulteta sa industrijom, broj ugovora sa javnim tijelima, broj univerzitetskih-fakultetskih centara-laboratorija-izvora prezentovanih široj zajednici, broj ljudi koji su koristili univerzitetske-fakultetske prostore, broj otvorenih kampanja, broj studenata-istraživača uključenih u otvorene kampanje, broj učesnika na istraživačkim noćima i broj učesnika na danima otvorenih vrata.
- 2.) **Kontinuirano učenje** u kojem su indikatori: broj promovisanih programa kontinuiranog obrazovanja, broj organizovanih programa kontinuiranog obrazovanja u tekućoj godini, broj organizovanih okruglih stolova i broj ljudi koji su učestvovali, broj ljudi koji su učestvovali u kursovima cijeloživotnog obrazovanja, broj studenata koji su prošli posebne praktične programe i broj besplatnih časova van univerziteta.
- 3.) **Društveno odgovorno ponašanje** u kojem su indikatori: broj ljudi van univerziteta koji su koristili prostor-usluge biblioteke, broj učesnika van univerziteta koji su koristili prostorije za organizovanje konferencija, sastanaka, događaja i slično, broj univerzitetskih nastavnika-studenata koji su volontirali za dobrobit šire zajednice, broj organizovanih takmičenja, broj učesnika i broj javnih debata o važnim društvenim pitanjima. (Izvor: Individualni plan društvene uključenosti za novosadski univerzitet, 2017, prema: Grandić i Bosanac 2018).

Kroz naprijed navedeni projekat može se zapaziti veća usmjerenost ka ekonomskoj dimenziji treće misije univerziteta, kao i kvantitativni pokazatelji realizovanja ove misije u odnosu na

društvenu i civilnu, koja se najvećim dijelom svodi na aktivnosti u kojima univerzitet pruža usluge zajednice. Trendovi dominacije ekonomske dimenzije i sve raširenija pojava saradnje između univerziteta, industrije i privrede morat će biti i realnost u BiH. Nažalost pristupa ekonomizacija visokog obrazovanja u BiH postavlja na margine osnove humanističkih vrijednosti obrazovanja i njihovu kritičku misao. **Najbolji razlog za podržavanje institucija visokog obrazovanja ne pronalazi se u službi koju ove institucije mogu da obavljaju već u vrijednostima koje zastupaju. Vrijednosti pravde, slobode, jednakosti i prava građana kao jednakih i slobodnih ljudskih bića od središnje su važnosti za ulogu visokog obrazovanja.** U obrazovanju studenata o upravljanju, socijalnom građanstvu i demokratskoj javnoj sferi (Aronowitz i Giroux prema: Jovanović-Kranjec 2013,93, prema: Grandić i Bosanac 2018). Institucije visokog obrazovanja u BiH treba da više doprinose svojim zajednicama. **Univerziteti u BiH trebaju da pružaju usluge zajednici, služe zajednici, ali i da se zalažu u zajednici tako da integrišu u nastavu i istraživanje znanje i vještine koje posjeduje zajednica, da ih uče i vrednuju na univerzitetu kao relevantan izvor znanja i učenja.** Treba favorizovati partnerski model univerziteta i zajednice da više sarađuju radi postizanja zajedničkih ciljeva od kojih obe strane imaju koristi. Realizacija treće misije univerziteta će biti najefikasnija ako joj se pristupi iz ugla paradigme zalaganja u zajednici. Predstavnici akademske i lokalne zajednice trebaju više biti zainteresovani za ovakav vid saradnje.